

@buxdu_uz

@buxdu1

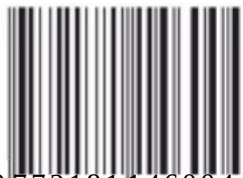

@buxdu1

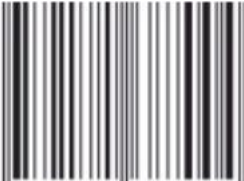
www.buxdu.uz

E-ISSN 2181-1466

9 772181 146004

ISSN 2181-6875

9 772181 687004

1/2025

Научный вестник Бухарского государственного университета
Scientific reports of Bukhara State University

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI ILMIY AXBOROTI

1/2025

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI ILMIY AXBOROTI
SCIENTIFIC REPORTS OF BUKHARA STATE UNIVERSITY
НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК БУХАРСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА

Ilmiy-nazariy jurnal

2025, № 1, yanvar

Jurnal 2003-yildan boshlab **filologiya** fanlari bo'yicha, 2015-yildan boshlab **fizika-matematika** fanlari bo'yicha, 2018-yildan boshlab **siyosiy** fanlar bo'yicha, **tarix** fanlari bo'yicha 2023-yil 29-avgustdan boshlab O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar Vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasining dissertatsiya ishlari natijalari yuzasidan ilmiy maqolalar chop etilishi lozim bo'lgan zaruriy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

Jurnal 2000-yilda tashkil etilgan.

Jurnal 1 yilda 12 marta chiqadi.

Jurnal O'zbekiston matbuot va axborot agentligi Buxoro viloyat matbuot va axborot boshqarmasi tomonidan 2020-yil 24-avgust № 1103-sonli guvohnoma bilan ro'yxatga olingan.

Muassis: Buxoro davlat universiteti

Tahririyat manzili: 200117, O'zbekiston Respublikasi, Buxoro shahri Muhammad Iqbol ko'chasi, 11-uy.

Elektron manzil: nashriyot_buxdu@buxdu.uz

TAHRIR HAY'ATI:

Bosh muharrir: Xamidov Obidjon Xafizovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bosh muharrir o'rinbosari: Rasulov To'liqin Husenovich, fizika-matematika fanlari doktori (DSc), professor

Mas'ul kotib: Shirinova Mexrigiyo Shokirovna, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Kuzmichev Nikolay Dmitriyevich, fizika-matematika fanlari doktori (DSc), professor (N.P. Ogaryov nomidagi Mordova milliy tadqiqot davlat universiteti, Rossiya)

Danova M., filologiya fanlari doktori, professor (Bolgariya)

Margianti S.E., iqtisodiyot fanlari doktori, professor (Indoneziya)

Minin V.V., kimyo fanlari doktori (Rossiya)

Tashqarayev R.A., texnika fanlari doktori (Qozog'iston)

Mo'minov M.E., fizika-matematika fanlari nomzodi (Malayziya)

Mengliyev Baxtiyor Rajabovich, filologiya fanlari doktori, professor

Adizov Baxtiyor Rahmonovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Abuzalova Mexriniso Kadirovna, filologiya fanlari doktori, professor

Amonov Muxtor Raxmatovich, texnika fanlari doktori, professor

Barotov Sharif Ramazonovich, psixologiya fanlari doktori, professor, xalqaro psixologiya fanlari akademiyasining haqiqiy a'zosi (akademigi)

Baqoyeva Muhabbat Qayumovna, filologiya fanlari doktori, professor

Bo'riyev Sulaymon Bo'riyevich, biologiya fanlari doktori, professor

Jumayev Rustam G'aniyevich, siyosiy fanlar nomzodi, dotsent

Djurayev Davron Raxmonovich, fizika-matematika fanlari doktori, professor

Durdiyev Durdimurod Qalandarovich, fizika-matematika fanlari doktori, professor

Olimov Shirinboy Sharofovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Qahhorov Siddiq Qahhorovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Umarov Baqo Bafoyevich, kimyo fanlari doktori, professor

Murodov G'ayrat Nekovich, filologiya fanlari doktori, professor

O'rayeva Darmonoy Saidjonovna, filologiya fanlari doktori, professor

Navro'z-zoda Baxtiyor Nigmatovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Hayitov Shodmon Ahmadovich, tarix fanlari doktori, professor

To'rayev Halim Hojiyevich, tarix fanlari doktori, professor

Rasulov Baxtiyor Mamajonovich, tarix fanlari doktori, professor

Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Quvvatova Dilrabo Habibovna, filologiya fanlari doktori, professor

Axmedova Shoira Nematovna, filologiya fanlari doktori, professor

Bekova Nazora Jo'rayevna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor

Amonova Zilola Qodirovna, filologiya fanlari doktori (DSc), dotsent

Hamroyeva Shahlo Mirjonovna, filologiya fanlari doktori (DSc), dotsent

Nigmatova Lola Xamidovna, filologiya fanlari doktori (DSc), dotsent

Boboyev Feruz Sayfullayevich, tarix fanlari doktori

Jo'rayev Narzulla Qosimovich, siyosiy fanlar doktori, professor

Xolliyev Askar Ergashovich, biologiya fanlari doktori, professor

Artikova Hafiza To'ymurodovna, biologiya fanlari doktori, professor

Hayitov Shavkat Ahmadovich, filologiya fanlari doktori, professor

Qurbonova Gulnoz Negmatovna, pedagogika fanlari doktori (DSc), professor

Ixtiyarova Gulnora Akmalovna, kimyo fanlari doktori, professor

Rasulov Zubaydullo Izomovich, filologiya fanlari doktori (DSc), dotsent

Mirzayev Shavkat Mustaqimovich, texnika fanlari doktori, professor

Samiyev Kamoliddin A'zamovich, texnika fanlari doktori, dotsent

Esanov Husniddin Qurbonovich, biologiya fanlari doktori, dotsent

Zaripov Gulmurot Toxirovich, texnika fanlari nomzodi, professor

Jumayev Jura, fizika-matematika fanlari nomzodi, dotsent

Klichev Qybek Abdurasulovich, tarix fanlari doktori, dotsent

G'aybulayeva Nafisa Izattullayevna, filologiya fanlari doktori (DSc), dotsent

MUNDARIJA *** СОДЕРЖАНИЕ *** CONTENTS		
TILSHUNOSLIK *** LINGUISTICS *** ЯЗЫКОЗНАНИЕ		
Бушуй Т.А.	Краудсорсинговый словарь туристических терминов	4
Фалеева Е.В.	Лексические инновации и их семантические типы в современных словарях английского языка	10
Xazratova I.F.	O'zbek va ingliz tillarida "adolat" konseptining etimologik va kulturologik tadqiqi	15
Salimova D.F.	O'zbek bolalarida yangi so'z o'zlashtirish jarayoni tadqiqi	19
Safarova O.M.	Farmatsevtika terminining shakllanishi	23
Naimova A.M.	Mifopeya janr xususiyatlari hamda uning badiiy nasrda formatlashuvi	28
Latifova M.Y., Asadov T.H.	O'tkir Hoshimov asarlaridagi -day/dek affiksli turg'un va erkin o'xshatishlar tadqiqi	32
Jo'raeva L.J.	Navoiy asarlaridagi xalq-urug' nomlarining lingvokulturologik tadqiqi	36
Ganiyeva M.N.	Functional aspects of translation of internet neologisms in english and uzbek	40
Фалеева А.В.	Социо-культурные и территориальные особенности вариации компонентного состава английских разговорных выражений	44
Azimova A.O'.	Toshpo'lat Ahmad she'riyatidagi milliylikni ifodalovchi til va nutq birliklari haqida	49
Asadov T.H., Saidova X.F.	O'zbek lug'at qatlamidagi neologik shaxs otlari va ularning tarkibiy-mazmuniiy tuzilish	54
Turdimurodov S.E.	Fe'l evfemik birliklarning til va nutqdagi o'rni	59
Soatova M.S.	Harbiy diskursning o'ziga xos xususiyatlari	64
Shamsiddinova S.B.	"Gilgamish" eposidagi to'fon qissasi hayot va o'lim ramzi sifatida	70
Ruziyeva N.X.	Nutqiy muloqotda xushmuomalalik, evfimizm va feysning o'rni	74
Jo'rayeva N.Sh.	Evfemizmlar o'zbek ayollari nutqi misolida	79
Bafoyeva N.A.	Abdulla Qodiriyning "O'tkan kunlar" romanida shaxs nomlari tarkibida qo'llangan qo'shimchalar tahlili	83
Ashurova M.S.	Rasmiy uslubning ichki turlari, rasmiy matnlarga xos xususiyatlar va ularning vazifalari	87

Abdukodirova Y.S.	O`zbek lingvomadaniyatida maqollar o`rganilishining nazariy jihatlar	94
Абзаиров Т.Ю.	Фонетическая компетентность для изучения русского языка как иностранного	98
Туйлиева Л.А.	Системные отношения в лексико-семантической группе глаголов, называющие биологическое состояние (на материале современного русского языка)	104
Saparbayeva L.S.	Reklama matnlarida alluziyaning madaniy xususiyatlari	111
Nashirova Sh.B.	Ways of lexicographic semantization of polysemic words in english-uzbek and uzbek-english dictionaries	116
Ахмедова С.Қ.	“Победа” переименование пайдо бўлиш ва қўлланилиш тарихи	121
Туйлиева Л.А.	Анализ парадигматических свойств лексико-семантической группы глаголов биологического состояния узбекского языка	125
ADABIYOTSHUNOSLIK *** LITERARY CRITICISM *** ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ		
Hayitov Sh.A.	“Yusuf va Zulayho” Hilola Safarova talqinida	132
Khalikova D.Sh.	The creative portrayal of the female figure in english and uzbek literature	144
Xo`jayeva X.K.	“Oshiq Mahmud” dostonining o`rganilish tarixidan	149
Yaxshiyeva Z.R.	Amir Temur haqidagi asarlarda hayot haqiqati va badiiy to`qima	153
Палуанов Б.Н.	Ибрайим Юсупов ижодида бадий публицистика	158
O`roqova N.Y.	Xalq lirik qo`shiqlari va mumtoz she`riyatda qush obrazi talqini	162
Xamroyeva D.J.	Abdulla Sher ijodida dostonning o`rni	168
Xolmanova Sh.Q.	«Bovary xonim» va «Hayot» romanlarida ayollar obrazining ifodalanishi	173
Soliyev E.M.	Qur`on ilmining vujudga kelishi	178
Sadullayeva M.A.	Hikoyada peyzaj tasviri va unda ruhiyat ifodasi	183
Kadirova N.A.	Peculiarities of transformation motif in uzbek written fairy tales	186
Рахматова М.М., Исмаилова С.Н.	Формирование национально-культурного наследия в путевых заметках джадидов	192
Ахмедова Ш.Н., Исаева Г.А.	Героизм и внутренние конфликты в романах «Горячий снег» Ю.Бондарева и «Годы в шинелях» Шухрата	197

Nortoyeva O'.M.	Jeyn Ostinning "Andisha va g'urur" asarining badiiy qiymati va g'oyasini ifodalashda lingvomadaniy komponentga ega birliklarning roli	201
Sayidova Sh.N.	The interpretation of the figure of amir timur in uzbek prose literature	206
MATNSHUNOSLIK VA MANBASHUNOSLIK *** TEXTOLGY AND LITERARY SOURCE STUDY *** ТЕКСТОЛОГИЯ И ЛИТЕРАТУРНОЕ ИСТОЧНИКОВЕДЕНИЕ		
Safarova H.O., Muzaffarova S.F.	Muhammad Sharif Gulxaniy "Zarbulmasal" asarining toshbosma nusxalari xususida	211
"NAVOIY GULSHANI"		
To'rayeva M.T.	"Shahr bir oy furqatidin baytul-ahzandur manga"...	215
FALSAFA VA HUQUQ, SIYOSATSHUNOSLIK *** PHILOSOPHY, LAW AND POLITICAL SCIENCES *** ФИЛОСОФИЯ, ПРАВО И ПОЛИТОЛОГИЯ		
Соипов Б.И.	Марказий осиёда диний бағрикенглик масалалари	219
Sadibaqosev H.Sh.	Yevropa Ittifoqi-Xitoy xavfsizlik sohasidagi hamkorlik	223
Абдувоитов С.Х.	Приоритетные направления внешней политики Турции в современных международных отношениях	228
TARIX *** HISTORY *** ИСТОРИЯ		
Ahmadova Z.Sh.	Yangi o'zbekiston taraqqiyot strategiyasi va uning ijtimoiy soha rivojiga ta'siri	233
Nivedita D.K.	Timur statehood and its role in shaping central asian regionalism	238
Qo'chqarov T.B.	O'zbekiston va Eron aloqalarining tarixiy ildizlari	244
IQTISOD *** ECONOMY *** ЭКОНОМИКА		
Salimov A.F., Xolmatova M.S., Shokirova D.O.	O'zbekiston iqtisodiy o'zgarishlari va o'sishlar	248

MIFOPEYA JANR XUSUSIYATLARI HAMDA UNING BADIY NASRDA FORMATLASHUVI

Naimova Aziza Muxammadovna,

*Buxoro davlat universiteti, Ingliz tilshunosligi kafedrası o'qituvchisi
a.m.naimova@buxdu.uz*

Annotatsiya. Ushbu maqolada mifopeya janr xususiyatlari, uning badiiy nasrdagi voqelanish formati, sexrli realism janridan farqlanish sifatlariga to'xtalib o'tilgan. Shuningdek, bu janr xosliklarida eksperiment o'tqizilgan ilmiy asarlar hamda tanqidchi-olimlarning fikrlari tahlil ostiga birlashtirilgan. Janr xosligining format hamda uslub yo'nalishidagi holatini tahlillar asosida o'rganildi.

Kalit so'zlar: mifopeya, afsona, semiotik, struktur, sexrli realizm, arxetip, metod, syujet, modern, an'anaviy, prognoz, olam va o'lchamlar portali, sayohat, g'alati.

THE PECULIAR FEATURES OF MYTHOPOEIC GENRE AND ITS FORMATTING IN LITERARY PROSE

Abstract. This article focuses on the characteristics of the mythopoeia genre, its format of realization in artistic prose, and the qualities of difference from the genre of magical realism. Also, scientific works experimenting with the characteristics of this genre and opinions of critics-scientists are combined for analysis. The condition of the genre in terms of format and style was studied on the basis of analysis.

Key words: mythopoeia, myth, semiotic, structural, magical realism, archetype, method, plot, modern, traditional, forecast, portal of universes and dimensions, journey, strange.

ОСОБЕННОСТИ ЖАНРА МИФОПЕИ И ЕГО ОФОРМЛЕНИЕ В ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ПРОЗЕ

Аннотация. В данной статье речь идет об особенностях жанра мифопоэзии, формате его реализации в художественной прозе, а также об отличиях от жанра магического реализма. Также для анализа объединяются научные работы, экспериментирующие с особенностями этого жанра, и мнения критиков-ученых. На основе анализа изучено состояние жанра с точки зрения формата и стиля.

Ключевые слова: мифопея, миф, семиотика, структура, магический реализм, архетип, метод, сюжет, современный, традиционный, прогноз, портал вселенных и измерений, путешествие, странное.

Kirish. Mifopeya so'zi ellinistik yunoncha μυθοποιία ya'ni "afsona yaratish" [9] degan ma'noni anglatib, Ingliz adabiyotida XX – asrning birinchi choragida alohida janr sifatida kirib keldi. Ushbu atama dastlab J.R.R. Tolkin tomonidan 1930-yillarda ishlatililib, uning bir qancha fantastik hamda ilmiy ommabop janrdagi asarlarining asosiy janr xususiyatini qamrab olgani ma'lum [10]. Ushbu janrning mifologiya janridan ajralib turuvchi farqi: unda qadimiy, xalq og'zaki ijodida shakllangan ko'plab xalqlar tarixi hamda diniga taaluqli ko'pxudolikka asoslangan afsonalar emas, balki originallik sifatleri bilan yo'g'irilgan miflarning nusxalari kabi ularning an'anaviy mifologik syujet, mavzu, arxetipik xosliklari saqlangan holdagi formati yangi, zamonaviy shaklda kasb etishida voqelanadi. Demak, mifopeya texnikasining sur'atlashishi ma'lum bir nasr namunasidagi asarda folklor ijodi mahsulini to'laqonli yoki qisqa mazmunan keltirish bilan emas, balki undagi qaysidir bir fazilatni saqlagan holda umuman struktur yoki semiotik bog'liqliklaridan birining yangi formatda namoyon bo'lishi misol bo'la oladi. Ilm ahli namoyondalarining janr xususiyatlarida kelib chiqib unga berilgan ta'riflariga yuzlansak, Aristotel mifopeyani g'orga o'xshatishi qayta yaratilgan afsona esa voqelikning chegarasi sifatida tasavvur qilinadi. Ular uchun boshqa dunyo yo'q. Kant g'ordan tashqarida nima bo'lishidan qat'iy nazar, g'orning o'zi shunchaki ma'lum bir muhit emas, balki inson qurilishi ekanligini tushundi. Biz inson tomonidan qurilgan binoda yashaymiz va Kant uchun bu butun insoniyat yashaydigan katta uy edi. Modernistik mifopeya - bu inson dunyosining bu inshooti yerda yotgan bino emas, balki qayiq ekanligini tan olish; va agar hamma odamlar bir joyda yashasa, bu bir xil bo'lishi shart emas. Mumkin bo'lgan insoniy dunyolarning ko'pligi mavjud. Bundan tashqari, agar qayiq uydin ko'ra nozikroq bo'lsa va uni suvda

ushlab turish uchun ma'lum ichki tartiblarga bog'liq bo'lsa, u bitta ufqda mustahkamlanmaslik afzalligiga ega. Uning nisbiy mo'rtligini yo'qotishdan ko'ra ko'proq foyda keltirishi mumkin. Shu bilan birga, suzib yurish va navigatsiya yuqori darajadagi ichki intizom va e'tiborni talab qiladigan maxsus san'atdir, xuddi o'z-o'zini anglaydigan mifokeyada yashash doimiy o'z-o'zini tanqid qilishni talab qiladi. Bu ichki talab o'z navbatida tashqi dunyo bilan munosabatlarga ta'sir qiladi. Dengizchining Odissean hayoti an'anaviy ravishda jasorat va tajribani talab qiladi. Agar qayiq yaxshi qurilmagan va parvarish qilinmasa, cho'kish xavfidan tashqari, tubdan yangi va begona narsalarga duch kelish ehtimoli mavjud. Yigirmanchi asrning eng yaxshi adabiyotining ko'pchiligi vaqtinchalik va o'zgaruvchan ufq sifatida begona bilan uchrashish va o'z madaniyatida yashash uchun ekvivalent qobiliyatni rivojlantirdi, uning shakli ko'p jihatdan juda o'zboshimchalik bilan o'zining ichki uyg'unligi bilan birga osilib turadi. To'g'ri, asr davomida diqqatning asta-sekin mifning metafizik jihatidan siyosiy jihatiga o'tishi kuzatilmoqda, chunki mif shunchaki subyektiv proyeksiya yoki "ichki izchillik nazariyasi" emas, balki u haqiqatga erishish yo'lidir [1,38].

Tadqiqot metodologiyasi. Shuningdek, ushbu modern voqelanish epik mif bilan boyitilgan hozirgi zamonaviy borliq to'g'risidagi afsonani yangi adabiyot janr namunasi doirasida keng tadqiq qilish hamda qahramonga ayni hozirgi vaziyatni eslatishni ta'minlaydi. Misol uchun Salman Rushdining "Midnight's children" romanidagi turli g'alati xislat egalari – 581 nafar bolalar obrazining turli qadimiy hind xudolari sirli va afsonaviy qobiliyatlari bilan tasvirlanilishi bu mifokeyaning bir ko'rinishidir. Ya'ni ijodkor afsonaning sirliklik (xudolarda mujassamlashgan xislat) xususiyatini modern yo'nalishida jo qilish bilan birga o'zining yangi real hayotdagi afsonasini yaratishga urinadi. Bu o'rindagi sirliklik xususiyati sexrli realizmga ham o'xshab ketishi, ammo asardagi mifokeyaning boshqa texnikalardan noodatiy sifat ko'rsatkichi bu birinchi o'rinda sirliklik xosligining o'ta g'ayri shaklda namoyonligi, undan tashqari, katta son ko'rsatkichini (581 ta) tashkil etganligi, eng muhimi ushbu obrazlarning romandagi voqealar rivoji, hind davlati yangi tarixiga ta'siri shuningdek, yozuvchi bolalar misolida hind boshqaruv apparati, siyosiy o'zgarishlar prognozini vobastalashtirgani mif yaratish xosliklaridan dalolat beradi. *The only problems were that our Keralan member (who could, you remember, travel through mirrors) accidentally ended up emerging through a restaurant mirror in the smarter part of New Delhi, and had to make a hurried retreat; while the blue-eyed member for Kashmir fell into a lake and accidentally changed sex, entering as a girl and emerging as a beautiful boy.* [8,245]

Ushbu parchada ijodkor yarim tun bolalaridan birining yuqorida ta'kidlaganimizdek, g'alati sifat egasi-Keralanning oynalar orqali sayohat qila olishi, qadimgi hind mifologik manbalarida Podshoh Kakudmi va Revati obrazlarining aynan xuddi shu fazilat ila turli olam va o'lchamlar portalidan foydalana olishlaridagi umumiylikda ayni texnika sifatining namoyon bo'lishini kuzatishimiz mumkin [11]. Shuningdek, Yarim tun bolalar jamoasining yana bir vakili *the blue-eyed member* jins o'zgartirish xususiyatiga egaligi hind xudosi Vishnu va Shivaga tenglashtirilgan [12]. Umumiy qilib aytganda, S. Rushdi o'z afsonasini yaratarkan, unda Tolkin an'anasidagi yangi geografik dunyo hozirgi va qadimgi hind mamlakati hududidagi lokatsiya o'zgartirilmagan bo'lsada, ammo yozuvchi o'z hikoyasini *once upon a time...* iborasi orqali qayta yaratdi. Ushbu qayta yaratilgan afsonaviy davlatni ichki hamda tashqi muhitini tasvirlash maqsadida 581 nafar o'smirlar sirliklik sifatleri mujassamligi bu yangi olam rivoyatiga taaluqli bo'lgan sifat xosligi ekanligini bildiradi. Ya'ni bolalardagi bu fazilat – hind qadimiy xudolariga taqlid qilishlik – hozirgi ba'zi davlat boshqaruv palatalarini tanqid ostiga olinishiga va ayni jarayonda mifokeya texnikasi sifatlashishiga xizmat qilmoqda.

Natijalar va ularni muhokama qilish. Mifokeya janrida ko'pincha, afsona nafaqat dunyoni boyitish, voqeot sodir bo'layotgan muhit va siyosiy-ijtimoiy voqelikni tasvirlash, balki qahramonning hozirgi va ayni zamon asri holatini eslatish uchun aytiladi. Yoki, ehtimol, afsonalar haqiqat bo'lgan taqdirda, ular aslida hikoyaning asosiy harakatlantiruvchi nuqtasiga aylanadi. Demak, bu janrning markaziy va asosiy qismi afsona bo'lib, uning baza birligini shakllantiradi. Ma'lum bir asarda afsona va rivoyatlar shunchaki chiroyli ko'rinish va ertaklarni gullar bilan bezash uchun, ya'ni dekor funksiyasini tashkil qilish maqsadida emas, balki qahramonlarni o'zlarining kurashlariga qaramay harakat qilishda davom etishga majbur qilish yoki ushbu kurashlarning oxiri uchun muhim maslahat berish uchun foydalaniladi. Shuningdek, afsonalardan janr voqelanishi uchun erishishda muallif xohishiga qarab, hamda rivoyatlarning miqdori xuddi shu sabab bilan belgilanadi. Shu o'rinda S. Rushdining "Midnight's children" romanida juda katta massadagi yangi rivoyatlar yaratilishi muallif salohiyati hamda qalami o'tkirligidan dalolat. Shu bilan birga, janr falsafiy va metafizik tushunchalarni o'rganishi bu kabi romanlar salohiyatini yanada oshiradi. O'zi tomonidan yaratilgan afsona ya'ni zamonamizga mos va yangi afsonalar - insoniyatni o'z dunyomiz haqidagi miflarni keng qamrovli tadqiq etishi, ularni o'zi uchun maqbul deb hisoblangan narsaga shakllantirish va birlashtirish - bizning hozirgi ruhiy holatimizning aksi.

Shu o'rinda ta'kidlash joizki, muallifning mif yaratish uslubida uning o'tmish chizgilari, diniy e'tiqodi, nazariy hamda amaliy bilim jamlanmasini ko'rish mumkin. Ayni fikrimiz isboti sifatida ikki yozuvchi uslubiga nazar solsak, S. Rushdi asari har tomonlama yetuk, ko'p qirrali va o'ta kuchli tag ma'noli voqelanilganligi ijodkorning uch din e'tiqodidan voqifligini, romanning dast avval tushunish qiyin bo'lgan sahnalarini, ko'plab ma'lum shaxs egalari tanish bo'lgan frazalar foydalanilganligining sababini tushunish mumkin. Diniy xilma-xillikdagi o'ziga xosligini ushbu parcha orqali anglash mumkin: *Major Zulfikar would be! Breaking her oath, my aunt arrived at his office. Zulfikar is a famous name amongst Muslims. It was the name of the twopronged sword carried by Ali, the nephew of the prophet Muhammad. It was a weapon such as the world had never seen.* [8,70]

Salman Rushdining yana bir ijodkorlik uslublaridan biri bu uning qo'shimcha ma'lumot berishida bo'lib, u ma'lum bir shaxs, joy nomlari yoki an'anaviy marosimlarning kitobxonga tushunarli va oson bo'lishi uchun qavslarda faktlar qoldiradi. Shuningdek, u ham hind, ham musulmon dunyosidan voqif bo'lganligi sabab o'zi bayon qilayotgan turli (diniy) voqealarga qo'shimcha tushuntirishlar yoki hikoyalar bilan to'ldirib, asarning milliy va ma'naviy koloritini boyitishga xizmat qiladi. Yuqoridagi misralarda ham vaqt chizig'ining ikki turli davr XX hamda VII asrlardagi umumiylik bog'lamoqda. Bu o'rinda avtor turli din bilimlari egasi ekanligini ko'rsatib, roman voqealarining o'z xosligi bo'yicha islom dini tarixiga yondashdi va roman qahramonlaridan biri Zulfiqor ismli ofitserning ismiga tavsif berib, bu ism ikki tomoni ham o'tkir tishli qilich ma'nosini anglatishi va Islom dini tarixida u qilich faqatgina Muhammad payg'ambarimizning jiyani Alida bo'lganligi haqidagi rivoyat orqali Lixachov fikridagi tavsifiy cheklanishni ta'minlashni amalga oshirilmogda. Shuningdek, vaqt hozirdan o'tmishga tomon harakatlanib retrospeksiya usuli orqali inversiyalashmogda. Xuddi shu misolga monand holatni romanning yana bir qismida uchratish mumkin: ... *While at the Old Fort, Ahmed Sinai waits for Ravana. My father in the sunset: standing in the darkened doorway of what was once a room in the ruined walls of the fort, lower lip protruding fleshily, hands clasped behind his back, head full of money worries. He was never a happy man. He smelled faintly of future failure; he mistreated servants; perhaps he wished that, instead of following his late father into the leathercloth business, he had had the strength to pursue his original ambition, the re-arrangement of the Quran in accurately chronological order. (He once told me: 'When Muhammed prophesied, people wrote down what he said on palm leaves, which were kept any old how in a box. After he died, Abubakr and the others tried to remember the correct sequence; but they didn't have very good memories.' Another wrong turning: instead of rewriting a sacred book, my father lurked in a ruin, awaiting demons. It's no wonder he wasn't happy;* [8,97]

Ushbu misolda hikoyadagi uzilish (narrative interruption) texnikasi ishlatilgan bo'lib, roman ichida ma'lum bir voqea yoritilayotib, unga qo'shimcha tavsif, falsafiy chekinish yoki umumiylik sifatlarini kitobxonga yetkazish maqsadida qo'shimcha hikoya bayon qilinadi va o'quvchi diqqatining uzilishi, disorientatsiya holatini keltirib chiqaradi va bu jarayon orqali avtor faqatgina bir ketma-ketlikka doir holatni emas, balki bir qancha xronologik bo'lmagan vaqt davrli voqealarga yuzlanishi mumkin. Bizning misolimizda ham, Salimning otasi haqidagi faktlarni ko'rsatish bilan birga, unga falsafiy chekinish beruvchi Muhammad payg'ambarimizning davrlari bilan taqqoslaydi. Avtor uzilish texnikasi va hikoya orqali vaqtni VII asr bilan o'zgartirdi hamda retrospeksiya usulini namoyon etdi. Bu holat qisqa vaqtdan chekinishni keltirib chiqaradi, kitobxonni bir necha soniyalarda bo'lsa-da, chalg'itib sodir bo'layotgan voqeadan chekintirish va ma'lum boshqa davr tafsilotlaridan voqif bo'lishlikka undaydi.

Yuqorida musulmon diniy fazilatlar bilan yo'g'irilgan xususiyatlarni ko'rib o'tgan bo'lsak, quyida xristian dini xususiyatlari ila boyitilgan mifopeik sifatlanishlarni kuzatamiz. D. Mitchellning "Cloud Atlas" romanida buddizm va hinduizm dinlaridagi qayta tug'ilish – karma konsepsiyasi bilan asoslashtirilgan qayta afsonalashtirish texnikasini kuzatishimiz mumkin: *I watched clouds awobbly from the floor o' that kayak. Souls cross ages like clouds cross skies, an' tho' a cloud's shape nor hue nor size don't stay the same, it's still a cloud an' so is a soul. Who can say where the cloud's blowed from or who the soul'll be 'morrow? Only Sonmi the east an' the west an' the compass an' the atlas, yay, only the atlas o' clouds.* [13,275]

Ushbu asardan parcha uning qahramonlaridan biri Zahriyning nutqi bo'lib, muallif o'z fikrlari orqali asar nomi va reenkarnasyon g'oyasini ta'kidlaydi. Ya'ni, hikoya so'nggida nutq muallifi Zahri bulutlar haqida fikr yuritib, ularni ruhlarga qiyoslaydi. Uning fikricha, har bir bulut o'tkinchi (efemer) va vaqtinchalik xususiyatga ega. Tanadagi har bir jon asrlar davomida sayohat qilganidek, osmondagi bulutlar ham o'z shakli, rangi va hajmini o'zgartiradi. Demak, asarning bosh qahramonlari (materiya va energiya aylanish jarayoniga o'tganda yuzaga keladigan cheksiz takrorlanish sikli, hinduizm va buddizmdagi kabi vaqt g'ildiragi) bo'limidagi Nitsshecha ijodkor tushunchasi har tomonlama isbotlangan. bulut va ruh misolida bulutning o'tkinchiligi yaqqol ko'rinadi. Baxtin ta'limoti bilan solishtirganda ma'lum ma'noda zamonning illyuziya, xayoliy, g'ayrireal tabiatiga tenglashtirilib, o'tmish, hozir va kelajak g'ayrioddiy tarzda o'zgarib, xarakterdagi xronos

qonunining o'ziga xos poetik obrazlari. o'zaro nomutanosiblik tadqiqotimiz markazida joylashgan. Bu o'zgarishlarni asarda muallifning vaqtini hozirgi holatdan kelajakka yoki o'tmishga efemer soniyalarda ko'chirishga intilishi, shuningdek, turli texnika va usullardan foydalangan holda parallel davrlar tasvirlari orqali bir necha hikoyalarda vaqtning harakatini ko'rish mumkin. Bunday holda, vaqtning bu shaklda o'zgarishi tarixiy inversiya hodisasining amaliy qo'llanilishidir. Shu tariqa, zamonning "inversiyasi", "joylar almashinuvi" insoniyat taraqqiyotining turli davrlariga xos mifologik-badiiy tafakkurga xosdir. "Bulutli atlas" romanida tub tusda aks etgan mifologik xarakterning bu turi. tipologiya va bu xususiyatlar mifopoeik janrning Nopok Masihiga mos keladigan dunyoviy kosmologiya qabul qilingan: Nitsshening abadiy takrorlanishi.

Mifoepya janri XX-asrda o'z rivojlanish darajasiga erishilish bosqichida bo'lsada, retrospektiv tasvir ila uni asrlar osha ta'riflash mumkin. Ya'ni grek faylasufi Platon modern mifopeyani nemis faylasufi ilgari surgan fenomenal dunyoga qarama-qarshi turuvchi nominal dunyo xususiyatlari bilan kesishadi degan fikrni ilgari surgan holda, asl haqiqat insoniyat fenomenal dunyo [2,586] g'oridan tashqarida joylashganligini ta'kidlab o'tgan. Ya'ni, mifoepya janrida ijod qilgan yozuvchi ma'lum davrni nominal olam sifatida tasavvur qilgan holda unda o'z haqiqatini qayta afsona yaratgandek joylab tasvirlashga urinadi. Ushbu yaratilish chog'ida tarixiy sana va hodisalardagi reallik ijodkor xohishiga ko'ra o'zgarishi ayni janr xususiyatlarining namoyon bo'lishi hisoblanadi. S. Rushdining *Midnight's children* romanidagi asar bosh qahramoni hamda hikoyachi romanda markaziy o'rinda turgan o'z oila tarixini ba'zi hind davlati tarixiy voqealar bilan bog'liqlikda tasvirlashi yoki ba'zi siyosiy-ijtimoiy voqealarni ta'kidlab, boshqalarini e'tiborsiz qoldirishi aslida roman tarixning ko'pincha hokimiyatdagilar tomonidan qanday yozilishini tanqid qiladi, bu muqobil istiqbollari va tajribalarning cheklanishiga olib keladi. Demak, ijodkor mifoepya texnikasidan shuningdek, nominal dunyo tasviridan foydalanishidan asosiy maqsad – bu tanqidiy qarash. Ya'ni bu kabi yondashuv orqali yozuvchi boshqaruv organining barcha jabhalarni nazorat ostiga olishi garchi tarixiy haqiqat bo'lishiga qaramasdan degan mantiqni keltirib chiqishiga sabab bo'lmoqda. Ayni holatda bu texnika orqali S.Rushdi tarixning bo'laklarga bo'linishiga, uni eslab qolish va qayta hikoya qilishning subyektiv usuliga erisha oldi: *Nose and knees and knees and nose... the rivalry that began that night would never be ended, until two knives slashed, down-down-down... whether the spirits of Mian Abdullah, whom knives killed years before, had leaked into me, imbuing me with the notion of loose federalism and making me vulnerable to knives, I cannot say; but at that point I found a measure of courage and told Shiva, 'You can't run the Conference; without me, they won't even be able to listen to you!'*[8,128]

Yuqoridagi parcha orqali yozuvchi asar markaziy obrazlaridan Salim hamda Shiva ayni Hindiston mustaqillikka erishgan kunning ilk daqiqalarida dunyoga kelganliklari sabab boshqa bolalardan o'z g'alati qobiliyati va kuchi bilan ajralib turuvchi ikki qahramonga metafora stilistik vositasi yordamida *Nose and knees and knees and nose* iborasini ishlatgan holda ishora qilinmoqda. Shu o'rinda ta'kidlash joizki, bu obrazlarni yozuvchi hind siyosiy hayotini namoyon etish uchun va aynan ozodlik maqsadida kurashgan *Mian Abdullah* ruhini misol sifatida keltirishi va bolalar orasidagi konferensiyaning Salimsiz amalga oshmasligi satrlari bejiz keltirilmagan desak adashmaymiz. Chunki tom ma'noda hind siyosiy olamining asl qiyofasi shu ikki qahramon ortida mifoepya texnikasi vositasidan kerakli nuqtada foydalanilishi Rushdiga xos uslub yo'nalishini tashkil etadi. Salim nutqidan keltirilgan konferensiyaning uning ishtirokisiz amalga oshmasligi iborasida ham o'zgacha ma'no yashirin ekanligini anglash mumkin. Ya'ni kitobxon davlat siyosiy iqlimi pozitsiyasini 1975-77 yillardagi Hind davlatida amalga oshirilgan favqulotdagi holatni nechog'lik ta'sirli ekanligini his eta olishi mumkin.

Xulosalar. Qo'shimcha o'rnida, janr sifatlashishi borasida Platon ta'riflagan yangi va zamonaviy olamning nafaqat tarix jabhasi balki, geografiya, madaniyat nuqtalaridagi umumiylikda ham kuzatish mumkin. Yozuvchining madaniyat borasidagi uquvi mavjudligi sababli u romanda hind xalqining ko'p millatli xalq ekanligini isbotlab bera oldi. Qayta afsona yaratish texnikasi sifatini uning ham hind, musulmon va xristian diniga taaluqli bo'lgan ko'plab urf-odatlar birma-bir ta'riflanilishi, qo'shimcha xususiyatlarga alohida to'xtalib o'tishini ta'kidlashimiz mumkin.

ADABIYOTLAR:

1. Bell Mitchel. *Literature modernism and myth*. Great Britain. Cambridge university press, 1997. – P. 220.
2. Immanuel Kant. *The critique of pure reason*. London. George Bell and Sons, York Street, Covent Garden, 1890. – P.856.

3. Naimova, A. (2020). *The main peculiarities of herbert wells and hojiakbar shaykhov's famous science fiction works*. Theoretical & Applied Science, (3), 417-420. <http://www.t-science.org/arxivDOI/2020/03-83/PDF/03-83-78.pdf>
4. Naimova, A. (2020). *Historical inversion on the example of the great uzbek writer isajon sulton's work—boqiy darbadar*. Центр научных публикаций (buxdu. uz), 10(9). [//journal.buxdu.uz/index.php/journals_buxdu/article/view/2297](http://journal.buxdu.uz/index.php/journals_buxdu/article/view/2297)
5. Naimova, A. (2020). *Yetuk ozbek adibi isajon sultonning ,boqiy darbadar' asari misolida tarixiy inversiya*. Центр научных публикаций (buxdu. uz), 1(1). [//journal.buxdu.uz/index.php/journals_buxdu/article/view/2297](http://journal.buxdu.uz/index.php/journals_buxdu/article/view/2297)
6. Naimova, A. (2020). *Ozbek adabiy nasrida tarixiy inversiyaning tutgan orni*. Центр научных публикаций (buxdu. uz), 1(1). [/journal.buxdu.uz/index.php/journals_buxdu/article/view/2304](http://journal.buxdu.uz/index.php/journals_buxdu/article/view/2304)
7. Naimova, A. (2020). *Tarixiy inversiyaning adabiyotdagi orni va uning turlari*. Центр научных публикаций (buxdu. uz), 1(1). [/journal.buxdu.uz/index.php/journals_buxdu/article/view/2295](http://journal.buxdu.uz/index.php/journals_buxdu/article/view/2295)
8. Rushdie Salman. *Midnight's children*. – L.: Penguin books, 1991. – P.128.
9. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/mythopoeia>
10. <https://en.wikipedia.org/wiki/Mythopoeia>
11. <https://www.hinduamerican.org/blog/hindu-cosmology-and-time-travel-ancient-wisdom-meets-modern-science>
12. <https://shashankrao-84497.medium.com/the-theology-of-ardhanar%C4%AB%C5%9Bvara-the-queer-god-dd2a6aa3eda5>
13. David Mitchell. *Cloud Atlas*. – L.: Sceptre, 2004. – P. 449.